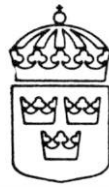

Motion till riksdagen

1987/88:Fi501

av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

om den offentliga sektorns förnyelse

Mot.
1987/88
Fi501

A. Inledning

Den offentliga sektorn är ett instrument för frihet och rättvisa. Den svarar för yttre och inre säkerhet. Den är nödvändig för en ambitiös välfärdspolitik.

Men den offentliga sektorn kan också bli ett hot mot friheten och rättvisan, t. ex. om utrymmet för individuella lösningar blir för litet, om den offentliga verksamheten brister i effektivitet och lyhördhet eller om skattetrycket blir så högt att viljan att arbeta och spara hämmas.

I denna motion ges folkpartiets syn på den offentliga sektorn, utifrån våra socialliberala värderingar. Det är viktigt att partierna redovisar en samlad politik för den offentliga sektorn. De offentliganställda känner sig ofta påhoppade i den aktuella debatten. Vi tror att stora förändringar är nödvändiga. Men det verkliga hotet mot de offentliganställdas trygghet och tillfredsställelse i arbetet kommer inte från dem som förespråkar förändringar, utan från dem som blundar för problemen och motarbetar varje förändring.

Sverige har enligt folkpartiets mening nått skattetakets, dvs. ytterligare skattehöjningar skulle vara skadliga för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Man måste snarare under de närmaste åren eftersträva en viss sänkning av skattetrycket. Samtidigt finns emellertid ett stort behov av utökade offentliga insatser på många områden. Detta understryker behovet av att på alla sätt ta vara på möjligheter till effektiviseringar och rationaliseringar i den offentliga verksamheten.

Socialdemokraterna saknar en hållbar politik för den offentliga sektorns förnyelse. Civildepartementets arbete har blivit ett misslyckande. De käcka servicebudskapen har inte kunnat dölja detta faktum.

I motionen presenteras ett 37-punktsprogram för den offentliga sektorns förnyelse. Det syftar till att skapa välfärd med valfrihet. Vi har sammanfattat våra krav under fem huvudrubriker:

- Öka valfriheten!
- Värna kärnområdena!
- Öka effektiviteten!
- Släpp personalen loss!
- Utveckla politikerrollen!

Motionen behandlar inte den del av den offentliga sektorn som utgörs av transfereringar, inte heller de områden som formellt ligger utanför den offentliga sektorn men som på grund av omfattande regleringar är helt beroende av politiska beslut. Dessa frågor behandlas i andra motioner till detta riksmöte.

Ansvar för de anställda

Politikerna har i vissa avseenden svikit de offentligt anställda. Det är ju politikerna som bär ansvaret för den offentliga sektorns storlek och de regler de anställda har att följa. I den offentliga debatten drabbas ofta de anställda oförskyllt av kritik, som rätteligen borde drabba politikerna.

Stat och kommun måste bli bättre arbetsgivare. Det förekommer i dag en omfattande misshushållning med mänskliga resurser i den offentliga sektorn. De anställda måste få större möjligheter att använda sitt eget omdöme och sin egen kreativitet. Självfallet måste de anställda som på det sättet ställer upp för uppdragsgivaren känna uppskattning och på olika sätt få erkänsla för sina insatser.

Det finns i dag exkl. anställda i affärsverk och bolag, 1,4 miljoner offentligt anställda vilket är 33 % av de totalt sysselsatta. Inkluderas även verk och bolag blir denna andel ca 45 %. De offentliga utgifterna inkl. transfereringarna motsvarar 63 % av BNP. Det är uppenbart att inom denna mycket stora sektor finns betydande variationer. En del verksamheter bedrivs mycket effektivt, medan andra är sämre skötta. Mycket av det som produceras är angeläget, medan annat kan vara mera umbärligt. På vissa håll råder stora brister. På andra håll finns överskott. En del offentliganställda utsätts för en mycket hård press, medan andra har en relativt lättsam tillvaro.

Så är det naturligtvis också i näringslivet. Ändå är den offentliga diskussionen om den offentliga sektorns problem mer livlig. Det beror på att de viktigaste korrigeringsinstrument som finns här är offentlig debatt och politiska beslut. I näringslivet finns ett annat kontrollsystem, nämligen konkurrensen på marknaden. Att kvaliteten, effektiviteten och inriktningen på den offentliga produktionen står i den politiska debattens centrum är alltså inte ett uttryck för att det bara är här som det finns problem.

Att intressera sig för den offentliga sektorns problem är inte, som det ofta framställs i debatten, att nedvärdera det arbete som de offentliganställda utför. Tvärtom är det just därför att den offentliga sektorns verksamhet är så viktig som vi vill göra den ännu bättre. Just därför att vi anser att de offentliganställda är så viktiga vill vi skapa en arbetsmiljö som gör att deras engagemang och kompetens bättre tas till vara.

Folkpartiet förespråkar på flera områden att den offentliga sektorn skall utsättas för konkurrens. Detta är inget hot mot de offentliganställda utan ger dem tvärtom en mer varierad arbetsmarknad med fler arbeten att välja bland. Fler arbetsgivare kommer att konkurrera om arbetskraften. Dessutom ökar möjligheterna för dem som vill starta ett eget företag.

Den sociala sektorn är i dag starkt dominerad av kvinnor. Att stimulera entreprenörerna inom denna sektor innebär ofta att släppa loss den skapande kvinnan. Därför är detta en viktig jämställdhetsfråga. Varför skall entreprenörer uppmuntras inom traditionellt manliga områden men motarbetas i sektorer där kvinnor dominerar?

Det är nödvändigt att på olika sätt ompröva organisationen av samhällsservicen. Men då behövs en strategi för reformarbetet. Påtvingade nedskärningar leder lätt till sämre kvalitet och till missnöje bland de anställda och bland medborgarna. Sparmål blir viktigare än verksamhetsmål. Det finns skrämmande exempel från andra länder på att den offentliga verksamheten förslummas om den tvingas till ständiga neddragningar. Skulle den offentliga sjukvården, forskningen, utbildningen och rättsväsendet få ständigt mindre anslag, utan att man har något annat syfte än att minska kostnaderna, kan samhällsutvecklingen skadas.

Kommuner och landsting utgör för varje år som går en alltmer dominerande del av den offentliga sektorn. Sedan 1960-talet har hela expansionen av den offentliga konsumtionen legat inom den kommunala sektorn. Av de offentliganställda arbetar nu ca 80 % inom kommuner och landsting. Det är följaktligen inte minst på det kommunala planet åtgärder behövs för att skapa större effektivitet och högre kvalitet.

Det finns två huvudstrategier för förbättring av den offentliga sektorn: dels en inre reformation (ökad flexibilitet inom den offentliga verksamheten), dels en yttre reformation (ökad konkurrens genom att enskilda alternativ tillåts och stimuleras). Folkpartiet anser att bägge dessa reformationer behövs.

Den inre reformationen innebär att människor får större valfrihet i den offentliga servicen. De skall kunna bestämma vilket daghem, vilken skola eller vilken vårdcentral de skall använda. Servicen måste bli mer individanpassad. De offentliganställda skall få känna uppskattning för det arbete de utför. Det bör finnas stort utrymme för resultatlöner, resultatansvar och utveckling i arbetet. De offentliganställda måste få större utrymme för initiativ och egna idéer.

Politiker skall ange mål och kontrollera resultat – inte lägga sig i alla detaljer. De anställda – som besitter den största sakkunskapen och erfarenheten – måste få större utrymme för sin professionalism. De skall känna stimulans och trivsel i sitt arbete.

Men den inre reformationens väg är inte tillräcklig. Vi kan inte räkna med att alla goda idéer kan komma till sin rätt i en aldrig så avbyråkratiserad offentlig sektor. Det finns alltid initiativrika människor och goda idéer som passar bäst i fristående företag, kooperativ, ideella föreningar eller andra organisationer.

Därför behöver vi även en yttre reformation som släpper fram enskilda initiativ. Då ökar mångfalden och människors valfrihet. Då tvingas alla aktörer bli effektivare. Ökad konkurrens stimulerar också den offentliga verksamheten.

Inom stora delar av de verksamhetsområden där det offentliga i dag dominerar är det möjligt med enskilda alternativ vid sidan om de offentliga. Det gäller framför allt där produktionen avser individuella nyttigheter av olika slag. Inom andra områden där produktionen avser kollektiva nyttigheter, såsom försvar, polis- och domstolsväsende och allmän förvaltning, är det däremot i regel inte möjligt med flera alternativ. Där finns således bara en väg för förändring, nämligen den inre reformationens.

B. Den offentliga sektorns problem

Mot. 1987/88

Fi501

Är den offentliga sektorn i kris? Många inlägg i den intensiva debatten om den offentliga verksamheten på senare år tyder på det. Mycket som sagts och skrivits om den offentliga sektorn har varit kritiskt. Det finns anledning att referera och kommentera några inslag i denna kritik.

Många kritiker gör gällande att *kvaliteten* i den offentliga tjänsteproduktionen sjunkit. Skolan anses enligt vissa vara ett misslyckande, trots de kraftiga resurstillskotten. Barnomsorgen kritiseras för kvalitetsbrister beroende bl. a. på hög personalomsättning. Detsamma gäller hemtjänsten i många kommuner. Sjukvården kritiseras för omänsklighet och vårdköer.

Den brist på valfrihet som ofta präglar den offentliga verksamheten är naturligtvis också i sig en kvalitetsbrist.

Kritiken gäller inte bara sådant som kan hänföras till serviceverksamhet, utan även den traditionella myndighetsutövningen. Skatteförvaltningen anses av många bedömare fungera allt sämre i takt med att fler och fler anställda söker sig till privata anställningar. Polisens, försvarets och kriminalvårdens effektivitet har också ifrågasatts.

Det finns än en gång anledning att slå fast att den kritik som kan riktas mot kvaliteten i den offentliga verksamheten ofta bör riktas mot politikerna. Det är i de allra flesta fall så att bristerna beror på de regler som fastställts av politiska instanser eller på otillräcklig resurstilldelning. Det skall också sägas att det inte alltid är så att kritiken mot den offentliga verksamheten är sakligt grundad. Men en utbredd känsla bland skattebetalarna att den offentliga servicen och myndigheternas verksamhet i övrigt inte håller den kvalitet man har rätt att begära, måste naturligtvis tas på stort allvar.

Kvalitetsbristerna består inte sällan i dålig kundanpassning. Svensk Bilprovning kan tas som exempel. Verksamheten bedrivs i bra lokaler och kontrollerna utförs av kompetent personal. Kostnaden kan heller inte anses vara anmärkningsvärt hög. Men det är ofta svårt att få en tid som passar den enskilde bilägaren, och kvällsöppet förekommer knappast. Inom dagligvaruhandeln, som präglas av konkurrens, har kvällsöppet tvingats fram till glädje för konsumenterna. Exemplet kan också illustrera att det kan vara svårt att föreställa sig vilken idémässig förnyelse man går miste om genom att bedriva en verksamhet i monopolform. Eftersom enskilda initiativ inte får förekomma på de monopolskyddade områdena vet vi inte vilken "produktutveckling" som hade kommit till stånd i ett friare system. Detta argument mot monopol framförs också i en intressant utredning som SPK gjort på uppdrag av regeringen om de samhällsekonomiska kostnaderna för de omfattande regleringarna på bostads-, transport- och livsmedelsområdena.

En kritik som också den socialdemokratiska regeringen delvis ställt sig bakom gäller *bristande effektivitet och produktivitet* i den offentliga verksamheten. Det faktum att skattenivån rusat i höjden gör det nödvändigt att ägna stor uppmärksamhet åt den offentliga verksamhetens effektivitet. Hur man än mäter har Sverige den största offentliga sektorn i OECD-området. För en balanserad samhällsekonomisk utveckling krävs enligt långtidsutredningen att den statliga konsumtionen skall minska med 1 % per år de närmaste åren och att kommunernas expansion begränsas till 1 %, vilket är mindre än

hälften av vad som gällt hittills under 80-talet.

Mot. 1987/88

Bara dessa siffror understryker vikten av att hitta former för den offentliga verksamheten som är så effektiva som möjligt.

Fi501

För att få fram fakta till diskussionen om den offentliga sektorns effektivitet inrättades av den borgerliga regeringen i början av 1980-talet Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) inom finansdepartementet. ESO har sedan dess utkommit med ett stort antal rapporter som bl. a. sökt bedöma hur produktiviteten utvecklats i statlig och kommunal verksamhet. Enligt dessa mätningar har produktiviteten inte, som inom andra samhällssektorer, ökat utan minskat. Enligt en uppmärksam studier som fogats som bilaga till 1987 års långtidsutredning, sjönk produktiviteten i den offentliga sektorn med 1,5 % per år under 1970-talet.

På några års sikt ger förändringar i produktiviteten stora utslag. I den nyssnämnda utredningen görs räkneexemplet att produktiviteten i stället varit oförändrad under 70-talet. Det hade inneburit att statens upplåningsbehov varit 107 miljarder kronor mindre. Detta visar behovet av att på bred front gripa sig an de frågor som påverkar produktivitetens utvecklingen på det offentliga området.

Ett tredje och sista problemområde som måste nämnas gäller den offentliga sektorns förmåga att rekrytera och behålla personal. Det blir allt svårare att få behörig och kompetent personal till de tjänster som finns inrättade. På många områden har det också blivit ett allvarligt problem att så många lämnar sina tjänster.

Det har kommit många larmrapporter under 1980-talet om den offentliga sektorns personalproblem:

- Kraftig minskning av antalet sökande till gymnasie- och högskolans vårdlinjer under 1980-talet.
- På många håll inom den sociala sektorn är personalomsättningen mycket hög.
- Många vakanser inom polis och barnomsorg i storstäderna och inom sjukvården i glesbygden.
- Domare, officerare, piloter och tekniker hoppar av till mer lönsamma arbeten i näringslivet. Var åttonde lågstadielärare har lämnat yrket i förtid sedan 1980.

De offentliganställda mår dåligt. 75 % av socialsekreterarna uppgav i en undersökning att de ofta upplevde sitt arbete som psykiskt pressande. Sjukskrivningsfrekvensen är hög, liksom personalomsättningen. Givetvis påverkar detta servicekvaliteten. I en annan undersökning säger majoriteten av lärarna vid tekniska högskolor att de funderar på att byta jobb. Sjukvården och hemtjänsten har stora problem att rekrytera personal. De problem som tidigare gällde några få specialiserade yrkesutövare, som stridsflygare, har nu blivit ett ganska generellt problem för den offentliga sektorn.

Det finns undersökningar som visar att de offentligt anställda ofta har en mer negativ bedömning av sin arbetssituation än privatanställda vad gäller:

- befogenheter att planera sitt dagliga arbete.
- att någon i ledningen lägger märke till eller gör något extra för den

anställde om hon gör en extra insats eller ett bättre jobb än vanligt,

- att man får lön efter det som presteras.
- möjligheter att avancera och göra karriär.

Självfallet är dessa undersökningsresultat alarmerande för oss politiker som arbetsgivare.

C. Välfärd med valfrihet

Det är en liberal grundtanke att människor, oavsett bakgrund och andra yttre förutsättningar, skall erbjudas en god utbildning, en bra vård och omsorg och en ekonomisk grundtrygghet. Ett välfärdssamhälle kan inte fungera utan en stor offentlig sektor som medverkar till detta. Som socialliberaler har vi varit med om att bygga upp ett välfärdssystem som är en både värdefull och nödvändig del av samhället.

Den offentliga sektorn har växt under mycket lång tid. Särskilt snabb var tillväxten under 1960- och 1970-talen. Finansieringen av utbyggnaden har skett dels genom ekonomisk tillväxt, dels genom ett ständigt ökat skatteuttag. Vi har nu slagit i och sprängt igenom skattetaket. Det innebär att fortsatt utbyggnad på angelägna områden i första hand får finansieras genom rationaliseringar och omprioriteringar som kan göras inom den offentliga sektorn. I andra hand kan vi naturligtvis räkna med att fortsatt ekonomisk tillväxt ger vissa nya resurser, men det torde vara otänkbart att tillväxten i sin helhet tas i anspråk för offentlig konsumtion, som var fallet under flera år på 1970-talet och början av 1980-talet.

Folkpartiet slår vakt om den generella välfärdspolitiken som innebär att alla medborgare har rätt till en ekonomisk trygghet och en god social service. Men vi vill utveckla välfärden genom att uppsöka och undanröja den ofärd som alltjämt finns kvar och genom att öka valfriheten vad gäller vård, omsorg och utbildning.

Genom socialförsäkringssystemet och omfördelning skattevägen skall alla ges möjligheter till social service när den behövs. Men av detta följer inte att politikerna skall bestämma hur de sociala tjänsterna skall se ut eller att tjänsterna måste produceras inom den offentliga sektorn.

Så är det emellertid i dag. Stat och kommuner dominerar när det gäller social service och socialdemokraterna vill av ideologiska skäl snarast förstärka monopoltendenserna. Friheten att få välja inom dessa områden är en realitet bara för dem som har mycket pengar. De kan alltid betala vad det kostar med privata daghem och skolor utan statsbidrag och de kan också gå till läkare som inte är godkända av landstinget och därför inte får någon ersättning från sjukförsäkringen.

Med våra liberala utgångspunkter är det viktigt att öka valfriheten för de många människorna. Alla skall ha möjligheter till utbildning, sjukvård och omsorg. Men politiker skall inte föreskriva hur möjligheterna skall användas.

Därför måste vi även i framtiden räkna med att betala förhållandevis höga skatter. Folkpartiet kan således inte lova några stora sänkningar av det totala skattetrycket. Vår övertygelse är att människor är beredda att betala sina skatter om de känner att de får en bra service och att de får större möjligheter att välja mellan olika alternativ.

D. Den yttre reformationen

Mot. 1987/88

Fi501

Vi är övertygade om att en politik som stimulerar enskilda alternativ innebär möjligheter till bättre och billigare service för medborgarna och en rikare arbetsmarknad för dem som i dag arbetar inom den offentliga sektorn.

Eftersom vi i Sverige på många områden har valt att avstå från konkurrens, saknar vi ofta underlag för bedömningar, för vilken produktionsform som bäst når de mål vi sätter upp för verksamheten. Inom vissa områden finns dock undersökningar som tyder på klart lägre kostnader i den privata sektorn. I den allmänna debatten har också framförts exempel på fall där lägre kostnader gått att kombinera med högre kvalitet.

Det som gör att offentlig produktion blir dyrare än privat verksamhet kan t. ex. vara högre kostnader för administration, utrustning, lokaler och sämre motivation till "vardagsrationaliseringar". Privata entreprenörer drivs ofta av ett starkt personligt engagemang och har även en ekonomisk motivation till effektivitet. De kan lättare förverkliga olika idéer till förbättringar.

På de flesta varuproducerande områden råder enighet om att monopol är skadliga. Av detta skäl har vi internationell handel, inhemsk konkurrensbegränsningslagstiftning, förbud mot karteller etc.

Samma resonemang kan i de flesta fall tillämpas i fråga om produktion av tjänster. Motiven till dagens monopolsituation för många offentliga producenter förefaller oss dunkla och ogenomtänkta.

En huvudorsak till svårigheten att uppnå effektivitet i den offentliga sektorn är att den normalt saknar den stimulans som konkurrensen utgör. På en konkurrensmarknad är ett företags överlevnad inte garanterad utan det måste ständigt sträva efter att behålla kunder och bli bättre. Genom att utsättas för konkurrens skulle den offentliga servicen kunna bli bättre.

Behovet av konkurrens och mångfald är i många fall t. o. m. större inom tjänstesektorn än inom industrin, eftersom behoven är starkt varierande och kännedomen om effekterna av olika metoder begränsad. Vi vet t. ex. för litet om vilken pedagogik som är bäst för ungdomar och hur missbrukare bäst bör behandlas.

Andra viktiga skäl för att stimulera enskilda alternativ och att anlita entreprenörer för den offentliga sektorn är bl. a.:

- Inom vissa områden finns hos företag och föreningar redan en speciell kompetens uppbyggd som den offentliga sektorn saknar.
- Genom att anlita externa producenter kan samordningsvinster och stordriftsfördelar utnyttjas.
- Genom att köpa tjänster i stället för att bygga upp en egen produktionsapparat ökar flexibiliteten. Det går lättare att snabbt öka eller minska kapaciteten.

Alternativen lever

Trots de svårigheter som finns för enskilda alternativ inom den sociala sektorn, har mycket positivt hänt under de senaste åren. Människors initiativförmåga och kreativitet är en så stark kraft att den inte helt kan stoppas genom politisk njugghet.

Det är lätt att ge exempel på att privata initiativ har inneburit en spännande idémässig förnyelse, som också gynnar utvecklingen av den offentliga verksamheten:

Mot. 1987/88
Fi501

- LP-stiftelsen, Hasselakollektivet, familjehemmen och andra enskilda vårdhem har betytt oerhört mycket för missbrukarvården.
- City-akuten i Stockholm satte fart på omvandlingen av landstingets lätta akutvård.
- "Jumbolansen" i Älvsborg, dvs. en ombyggd turistbuss som används för sjuktransporter.
- Mammografibussen i Bohuslän gav snabbt landstinget nya undersökningsresurser.
- Debatten om Pysslingen som har betytt mycket för idéutvecklingen inom den kommunala barnomsorgen.

Socialdemokratin bromsar

Socialdemokraterna försöker förhindra många enskilda alternativ. I parti-programmet sägs t.ex.:

"Kommunerna ska eftersträva att utföra arbeten i egen regi. Därigenom motverkas en privatisering av samhällsuppgifter och tryggheten för de anställda förbättras."

"Privata sjukhem ersätts steg för steg med av samhället anordnade sjukhem. Sjukvårdshuvudmännen eftersträvar att utföra arbeten i egen regi."

Det finns också många exempel på att socialdemokraterna sedan 1982 har förstärkt de offentliga monopolen och försvarat för enskilda alternativ inom den sociala sektorn:

- Daghem som drivs av företag har i praktiken förbjudits genom "lex Pysslingen". Om kommunerna anlitar sådana företag för att producera barnomsorg utgår inga statsbidrag alls. Om t. ex. ett par forskollärare vill starta ett daghem i föreningsform utgår statsbidrag bara om de bedriver verksamheten som föräldrakooperativ eller om de tillämpar en etablerad alternativ pedagogik, dvs. i praktiken är Montessori- eller Waldorf-dagis. Socialdemokraterna har också skärpt reglerna för öppethållande, vilket har ställt till stora problem för enskilda daghem. (Den socialistiska riksdagsmajoriteten genomdrev även en kraftig försämring av statsbidragen till föräldrakooperativ 1984, vilket medförde att många sådana daghem kommunaliserades. Senare tvingades socialdemokraterna dock införa fulla statsbidrag till föräldrakooperativ.)
- "Dagmarreformen" inom sjukvården innebar att politikerna, inte medborgarna, skall avgöra fördelningen mellan offentlig och privat sjukvård samt att etableringsfriheten för läkare och sjukgymnaster i praktiken avskaffades i de delar av landet där de flesta bor.
- Statsbidragen till ett par privata gymnasieskolor i Göteborg, Samskolan och Sigrid Rudebecks gymnasium, avskaffas med början läsåret 1988/89. De kommer att tvingas lägga ned, eller låta elevernas föräldrar betala hela kostnaden.

- Socialdemokraterna slår vakt om etableringskontrollen för tandläkare trots att det inte längre finns någon brist på tandläkare. Socialdemokraterna anser också att folktandvården skall svara för minst 35 % av tandvården för vuxna i stället för att låta människor själva välja tandläkare. På längre sikt skall folktandvårdens andel, enligt socialdemokraterna, vara 50 % mot i dag ca 25 %.
- Ständiga misstänklighöranden sker mot enskilda människor som vill arbeta med vård, omsorg och utbildning utanför den offentliga sektorn.
- Minskade statsbidrag, vägran att räkna upp ersättningarna från sjukförsäkringen tillräckligt samt andra ekonomiska hinder finns för den enskilda sociala sektorn.

I ett yttrande till 1987 års partikongress säger den socialdemokratiska partistyrelsen att folkrörelser och kooperativ är tänkbara som komplement och alternativ till den offentliga sektorn men inte verksamhet som bedrivs i företagsform:

”I socialdemokratins grundsyn ligger en önskan att värna och utveckla den generella välfärdspolitiken och den demokratiska kontrollen över den gemensamma sektorn. Därför avvisar vi kommersiella inslag. — — — Med marknadsstyrning och kommersiella inslag i den gemensamma sektorn skulle vi riskera att urholka solidariteten i samhället. Det skulle få allvarliga konsekvenser för jämlikheten. Det skulle betyda inskränkningar i frihet och demokrati.”

Detta kategoriska avfärdande av ”kommersiella inslag” måste tolkas som att ytterligare inskränkningar för enskilda alternativ är att vänta. I september 1987 presenterade också den s. k. folkrörelseutredningen ett förslag som skall förhindra att kommuner anlitar företag inom vissa delar av socialtjänsten:

”Enligt vår mening bör vårduppgifter av typ barnomsorg, äldreomsorg och handikappomsorg inte anförtros åt sådana företag.”

Det går också att hitta många kommuner och landsting där socialdemokraterna har gått emot privata alternativ, trots att de uppenbarligen har varit billigare och bättre.

Politiker som företagare

Inom vissa områden finns i dag offentligt ägda företag som konkurrerar med privata företag men där det saknas särskilda skäl för offentligt engagemang. Här skulle en avveckling av det offentliga ägandet med fördel kunna ske. Dels skulle företagen skötas effektivare, dels skulle politiker få mer tid att ägna sig åt frågor som marknaden inte kan lösa.

Politiker har varken den bästa informationen, den bästa motivationen eller de bästa styrmedlen för att bedriva företagsamhet.

Gränserna för statlig affärsverksamhet bör ständigt granskas kritiskt. Sett i ett historiskt och internationellt perspektiv har gränserna varierat betydligt. Även den tekniska utvecklingen påverkar vad som är naturligt för staten att sköta.

I Sverige driver staten affärsverksamhet både i skydd av monopol och i

branscher med konkurrens från enskilda företag. Verksamheten sker genom statligt ägda bolag, affärsdrivande verk och dotterbolag till affärsverken.

Mot. 1987/88
Fi501

Offentligt ägda institutioner tillhandahåller ibland varor och tjänster som också finns inom det enskilda näringslivet. Försäljning av telefoner och kringutrustning är ett exempel, postens budverksamhet är ett annat. Detta är inte helt oproblematiskt.

Monopol innebär alltid risker för ineffektivitet, stelhet och bristande intresse för konsumenterna. Myndigheter som också driver konkurrensutsatt verksamhet frestas att felaktigt bokföra utgifter på myndighetsutövningen och därigenom uppnå goda affärsresultat trots att verksamheten kan vara mindre effektiv än den som enskilda företag bedriver i branschen. Konkurrerande företag riskerar att slås ut.

Kontrollen att statliga företag och myndigheters dotterföretag verkligen uppfyller rimliga lönsamhetsmål är för närvarande helt otillräcklig. Ett enskilt företag som inte lämnar rimlig avkastning på insatt kapital måste förr eller senare träda i likvidation. För statligt ägda företag finns ingen motsvarande garanti.

E. Den inre reformationen

Hand i hand med det vi här kallat den yttre reformationen måste gå ett målmedvetet reformarbete syftande till att göra den verksamhet som förblir i offentlig regi mer flexibel. Det är vår uppfattning att detta arbete inte drivits med tillräcklig kraft, trots att regeringen principiellt säger sig eftersträva flexibilitet och därför inte har de ideologiska blockeringar som finns i fråga om den yttre reformationen. Civildepartementet har inte förmått ge dessa frågor den tyngd de förtjänar i statsförvaltningen och gentemot kommunerna. De resultat som uppnåtts är helt otillräckliga.

Trots en strid ström av vällovliga ord, har civildepartementet agerat utan kraft. Främst beror detta på att den socialdemokratiska regeringen har saknat intresse eller förmåga att genomdriva kraftfulla reformer för den offentliga sektorns förnyelse.

Ett departement som saknar intresse för den yttre reformationen och tillräckligt ansvar för den inre reformationen kan aldrig bli ett effektivt instrument för den offentliga sektorns förnyelse. I stället har man vid flera tillfällen skickat skrivelser till riksdagen utan konkreta förslag eller propositioner med närmast kosmetiska förändringar av olika lagar. Ett frikommunförsök pågår i syfte att låta några kommuner och landsting bli befriade från statliga regleringar. Men alltför många förslag från dessa frikommuner har avslagits av regeringen.

Trots detta händer det en hel del ute i statsförvaltningen. Ett statligt verk som arbetat på ett intressant sätt med den inre reformationen är AMS. Verksledningen där brukar framhålla att ledarskapet inom AMS bör inspireras från tre håll: Från den offentliga sektorn – öppenhet, rättvisa och insyn. Från den privata sektorn – resultat- och kundorientering. Från folkrörelserna – idéförankring och folklig mobilisering. Detta är ett intressant exempel på hur olika sektorer kan inspirera varandra.

Två andra verk som också kan tjäna som förebilder är centrala studiestöds-

nämnden och AMU. Båda verkscheferna har framhållit att förändringsarbetet inspirerats bl. a. från den privata sektorn och av att en del gamla monopol upphävts. Så här säger t. ex. Berit Rollén i AMU: "Vår omställning är en effektiv demonstration av att den offentliga sektorn kan ta till sig den privata sektorns sätt att fungera, skapa kostnadsmedvetande och öka kreativiteten."

När det gäller hur tjänsteverksamhet skall organiseras och ledas har en del intressanta innovationer gjorts det senaste årtiondet i seriösa serviceföretag. Kunskapen sammanfattas ibland i begreppet "service management". Där har man kommit långt från den traditionella industriella arbetsorganisationen där människorna ses som maskiner. Några viktiga punkter i dessa moderna teorier kan formuleras så här:

- Tydliga mål för verksamheten – idébildningens betydelse.
- Människan i centrum. "Personalen är vår viktigaste resurs" måste bli mer än en läpparnas bekännelse.
- Motivationens betydelse.
- Vikten av inflytande för den enskilde.
- Decentralisering av beslutsbefogenheter.
- Kundorientering/affärsorientering.
- Ledarskapets betydelse.

Under 1970-talet var det fullt att vara chef. Alla skulle bestämma. Ingen var former än någon annan. Detta är en farlig inställning. En chef måste våga vara ledare, ta ansvar, fatta obehagliga beslut, säga sin åsikt. Det förutsätter att man har kunskaper och egenskaper som gör att man vinner respekt och ger inspiration. Bra chefer är nödvändiga för bra verksamhet. Daghem, skolor och sjukhem med identiska förutsättningar kan vara olika som natt och dag beroende på cheferna.

En viktig ledaruppgift är att utveckla en egen förvaltningskultur och en yrkesstolthet bland de anställda. Utan tvekan finns det en del att lära från de organisationsteorier som utvecklats på andra håll i samhället. Men det är farligt att bara söka efter yttre inspiration. Myndigheterna bör också utveckla de egna traditionerna och det unika i den offentliga verksamheten. Det finns fortfarande en stolthet bland många anställda, som självfallet måste vara kärnan i en förvaltningskultur. I själva verket skulle åtskilliga offentliga verksamheter inte ha fungerat så bra som de har gjort om det inte hade funnits en långt utvecklad käranda bland de offentligt anställda.

Vi måste lita mer på enskilda befattningshavare. Vi måste få en utveckling som innebär att politikerna framför allt ägnar sig åt att formulera målen för och uppföljning av verksamheten samtidigt som ett större ansvar för verkställigheten läggs på de anställda. Det är de som med användning av sunt förnuft skall se till att de av politikerna uppsatta målen nås. I själva verket är denna "målstyrning" något som förenar den inre och den yttre reformationen. Klarare mål är också en förutsättning för att en verksamhet skall kunna läggas ut på entreprenad.

Ett huvudinslag i den socialdemokratiska regeringens förnyelsearbete för den offentliga sektorn har varit s. k. servicekampanjer. Delvis har sådana kampanjer ett berättigande. Det finns exempel inom den offentliga sektorn på stela, hierarkiska organisationer där servicetanken har varit ett främman-

de exempel i företagskulturen. Det är t.ex. lätt att se skillnaden i serviceattityder mellan flyget och järnvägen.

Mot. 1987/88
Fi501

Men det ligger en fara i att koncentrera sig på servicekampanjer. Dålig service är ofta ett symptom på något underliggande och allvarligare problem: monopol, dålig information till de anställda, dålig internutbildning, otillräckliga resurser, oklara mål etc. Ingen anställd vill vara otrevlig och ge dålig service. Skapar man en bra arbetsorganisation och ledning, blir servicen oftast också bra.

I civildepartementets glada servicebudskap finns det också anledning att försöka återupprätta en del av den gamla myndighetstraditionen med dess ämbetsmannaansvar. Rättssäkerhet, övöld och effektivitet är egenskaper som behöver en renässans i svensk statsförvaltning. Det är förödande om det sprider sig en känsla hos svenska folket att statsförvaltningen låter sin rättstillämpning påverkas av politiska eller andra otillbörliga hänsyn eller att svenska statstjänstemän står handfallna i kritiska och oväntade situationer.

F. Bägge reformationerna behövs

Både den inre och den yttre reformationen är nödvändiga i förnyelsearbetet. De är komplement – inte alternativ. Det är uppenbart att den yttre reformationen inte är tillräcklig, dels som vi tidigare framhållit därför att enskilda alternativ inom vissa områden över huvud taget inte är tänkbara, dels därför att den offentliga sektorn även fortsättningsvis kommer att ha stor betydelse även inom många områden där konkurrens är möjlig och önskvärd.

Det är också uppenbart att socialdemokraterna begår ett misstag då de som alternativ till en liberalisering av de offentliga monopolen för fram s. k. brukarinflytande och decentralisering inom den offentliga sektorn.

Även folkpartiet förespråkar sådana åtgärder. Men att decentralisera ett system som inte bygger på valfrihet och konkurrens medför vissa svårigheter. Att ett självständigt företag kan vara effektivt utan centralstyrning beror på att konkurrensen stimulerar till effektivitet. Det är de ständiga signalerna från marknaden som möjliggör att företag genom experiment och förändringar successivt förbättrar sin effektivitet.

Det är mycket svårare för monopol att göra riktiga avvägningar. Stimulanterna till effektivitet är små. Varje del av den offentliga sektorn är beroende av och påverkas av andra delar av denna sektor. Någon samordning måste ske. Finns det inte konkurrens måste ofta någon form av centralstyrning tillgripas.

Liberaliseringar står därför inte i motsatsställning till interna reformer i den offentliga verksamheten. Tvärtom, om de offentliga producenterna blir konkurrensutsatta underlättar detta i själva verket en decentralisering av den offentliga sektorn.

Öka valfriheten!

Kravet på ökad valfrihet gäller givetvis framför allt inom verksamhetsområden där det är individuella nyttigheter av olika slag som produceras. Här kan den enskilde bäst tillfredsställa sina behov om det finns alternativ att välja mellan. Kollektiva nyttigheter måste utformas på nationell nivå. Försvaret eller domstolsväsendet måste med nödvändighet bli detsamma för alla medborgare. Men barnomsorg, skola och sjukvård kan varieras. Här kan det finnas utrymme för mångfald och valfrihet, för både offentliga och enskilda producenter.

1. Ge föräldrar rätt att välja barnomsorg

Stöd till barnomsorgen måste utgå på samma villkor oavsett i vilken form den bedrivs. Regeringens politik präglas av en misstro mot föräldrarnas förmåga att själva bedöma vad som är bra för deras barn.

Genom det förslag som har utarbetats av centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet kommer barnfamiljernas valfrihet att öka avsevärt. Förslaget innebär bl. a. följande:

- Ett vårdnadsbidrag som ger småbarnsföräldrar ökade ekonomiska möjligheter att välja den barnomsorg som passar dem bäst.
- Lika ekonomisk behandling av kommunala och enskilda daghem.
- Full behovstäckning inom barnomsorgen senast 1991.

I en gemensam motion från folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet utvecklas detta förslag ytterligare.

2. Ge elever rätt till individanpassad undervisning

Det är angeläget att elever och föräldrar får större möjligheter att välja utbildning och att få en mer individanpassad undervisning. Den svenska skolan är en av västvärldens mest centralstyrda, vilket försämrar valmöjligheterna och individanpassningen. En ökad självständighet för den enskilda skolan är därför nödvändig.

Det är också angeläget att behålla och vidga möjligheterna att välja mellan allmän och särskild kurs samt att skapa möjligheter att få ett individuellt studieprogram.

3. Ge föräldrar och elever rätt att välja skola

Ett sätt att möjliggöra en mer individanpassad undervisning är att ge elever och föräldrar möjlighet att välja skola. Erfarenheter från andra länder tyder också på att skolorna blir bättre om de på något sätt är beroende av att locka till sig elever.

Friheten att välja skola bör naturligtvis gälla inom det offentliga skolväsendet. Men för den ökade mångfalden har också de s. k. friskolorna en viktig roll att spela.

Vi vill pröva ett system där anslagen följer eleven (elevbaserat statsbidrag). Då får friskolorna en likvärdig behandling förutsatt att de uppfyller läroplanens krav. Självfallet skall statsbidrag för nya friskolor betalas ut redan från starten, inte som i dag först efter tre år.

Dessa frågor behandlas ytterligare i separata motioner.

Mot. 1987/88
Fi501

4. Gepatienter rätt att välja läkare och sjukgymnast

Folkpartiet slår vakt om patienternas valfrihet liksom om etableringsfriheten inom sjukvården. Fördelningen mellan offentlig och privat sjukvård är inte något som skall bestämmas av politiska organ. Det är de vårdbehövande människornas önskemål och värderingar som skall vara styrande. Därför avvisar folkpartiet Dagmarsystemet som inskränker patienternas valfrihet och läkarnas och sjukgymnasternas etableringsrätt.

Även inom den offentliga sektorn bör möjligheterna till valfrihet och individuell anpassning bli större. Människor bör t.ex. kunna välja vilken vårdcentral och läkare de skall gå till om de behöver vård. Alla skall ha rätt till en egen husläkare.

Privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster måste ha rimliga möjligheter att få en ersättning från försäkringskassan som, tillsammans med patientavgifterna, ger kostnadstäckning, skälig arbetsinkomst och möjligheter till fortbildning och utveckling av verksamheten. Försäkringsersättningen bör även ge möjligheter till mer kvalificerade behandlingar.

Vårdcentraler skall kunna drivas i enskild eller offentlig regi. I bägge fallen bör de få en fast årlig ersättning för varje patient som registrerats vid vårdcentralen. Samma ersättningssystem bör tillämpas för privata husläkare.

Läkare som etablerar sig i glesbygd bör få särskilda ekonomiska stimulanser. Detta skulle i motsats till Dagmarsystemet verkligen öka antalet läkare i glesbygd och andra områden med låg läkartäthet och därmed främja valfriheten i dessa områden.

I en särskild motion om sjukvården behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

5. Gepatienterrätt att välja tandläkare

Fritt val av tandläkare bör vara en vägledande princip för utformningen av tandvården i landet. Någon övre gräns för privattandläkarnas andel av vuxentandvården bör inte finnas. Nuvarande etableringsbegränsningar som är riktade mot privata praktiker bör genast avvecklas.

I en särskild motion behandlar folkpartiet denna fråga ytterligare.

6. Anlita privata vårdhem

Landstingen har huvudansvaret för sjukvården. Detta bör dock inte innebära att man avstår från att tillvarata den resurs som privata vårdhem utgör. De är viktiga komplement till den vård som bedrivs av landstingen i egen regi.

De privata vårdhemmen är ofta små och hemtrevliga. Där finns en mänsklig vårdmiljö som uppskattas av patienterna. Personalomsättningen är låg och småskaligheten ger möjlighet till personlig omvårdnad. Det är dessutom samhällsekonomiskt fördelaktigt att anlita enskilda vårdhem.

7. Ge äldre och handikappade rätt att välja service

Mot. 1987/88

Fi501

Äldre och handikappade är ofta starkt beroende av det allmännas insatser. Därför är det särskilt angeläget att de har möjligheter att få vård, service och omsorg anpassad till sina individuella behov. Dagens omsorger innebär inte bara en inskränkning i valfriheten utan ibland också en allvarlig kränkning av den hjälpbehövandes värdighet och integritet.

Ett viktigt område är boendet. Det är bra att socialdemokraterna, åtminstone centralt, äntligen tycks ha insett värdet av att behålla de ålderdomshem som kan ge en bra service. Vi beklagar dock att man inte varit beredd att upphäva diskrimineringen av ålderdomshem i reglerna för statsbidrag till social hemtjänst.

Även vad gäller hemservice och färdtjänst måste valfriheten öka. I dag präglas denna service ofta starkt av regleringar och förmynderi. En möjlighet är att ge dem som är i behov av stöd en servicekupong som berättigar dem till en viss mängd av dessa tjänster. De får själva sedan fritt välja mellan olika producenter och göra den prioritering av hemservice och färdtjänst de önskar. Regeringen bör initiera en försöksverksamhet med denna inriktning.

Vad som har sagts i detta avsnitt bör riksdagen ge regeringen till känna.

8. Ge dem som bor i "allmännyttan" rätt att välja bostadsrätt

Om en majoritet av hyresgästerna i ett allmännyttigt hus så önskar skall lägenheterna kunna omvandlas till bostadsrätter. Socialdemokraternas senaste attack mot bostadsrätterna hade det direkta syftet att förhindra just detta. Hösten 1987 beslöt riksdagen att dra in räntebidragen till hus som omvandlades på detta sätt. Detta beslut måste upphävas.

I en särskild motion om bostadspolitik behandlar folkpartiet denna fråga ytterligare.

9. Tillåt friare etablering av radio och TV

Staten skall inte styra vad människor läser, hör och ser. Den nya medietekniken öppnar stora möjligheter – större utbud och ökade valmöjligheter för tittarna, konkurrens mellan flera programmakare, nya chanser i kommunikation för enskilda och organisationer och företag. Den största risken som vidlåder den nya tekniken är att vi väljer en ordning, där det politiska systemet ytterst får dirigera vem som får sända vad och därmed också vad medborgarna får se och lyssna på.

I en särskild motion om etermediefrågor föreslår folkpartiet bl. a. att ett nytt fristående TV-företag bildas.

10. Stärkt konsumentinflytande i offentlig sektor

Folkpartiets mångåriga arbete för närdemokrati har bl. a. syftat till att öka medborgarnas möjligheter att påverka den kommunala verksamhet som mest berör dem själva. Vi har alltså en i grunden mycket positiv syn på det socialdemokraterna föredrar att kalla "brukarinflytande". Vi arbetar t. ex. för att föräldrar och elever skall få större möjligheter att påverka det som

sker i skolan. Vi har emellertid inte kunnat stödja de regelförändringar civilministern framlagt förslag om därför att vi anser att socialdemokraterna vill förvägra medborgarna en av de viktigaste formerna av "brukarinflytande", nämligen möjligheten att välja en annan producent av tjänsten. Genom sitt hårdnackade försvar av offentliga monopol försvårar socialdemokraterna en utveckling mot ökat "brukarinflytande".

I ett system där medborgarna har rätt att välja enskilda alternativ i stället för kommunal service, kommer kommunerna att vara mycket angelägna att se till att deras service anpassas till "brukarnas" önskemål. I en sådan situation blir det säkert vanligt att pensionärerna får påverka hemtjänstens utformning, föräldrarnas synpunkter inhämtas före förändringsbeslut inom barnomsorgen etc. Ibland hindras sådant "brukarinflytande" av statligt beslutade regler. De "skolråd" med elev- och föräldramedverkan som folkpartiet arbetar för torde t.ex. inte vara möjliga med nuvarande lagstiftning. Regeringen bör upprätta en handlingsplan för ökat konsumentinflytande i offentlig sektor med den inriktning som här angivits. Detta bör ges regeringen till känna.

11. Stöd ideella föreningar och kooperativ

Många verksamheter som i dag domineras av den offentliga sektorn har uppstått genom föreningar, kristna församlingar och olika typer av kooperativ: vårdinrättningar, bibliotek, barnkrubbor, skolor etc. Dessa enskilda initiativ har haft stor betydelse för välfärdspolitikens utveckling.

Kyrkor, föreningar och kooperativ kan fortfarande spela en viktig roll för förnyelsen av social och annan service. Därför är det viktigt att det allmänna bidrar till att ge dessa sammanslutningar goda yttre förutsättningar och möjligheter att utveckla olika typer av service. Bland annat måste fackligt revirtänkande som utgör ett hinder för ideell medverkan i t.ex. vård och omsorg motarbetas.

I skilda motioner utvecklar folkpartiet sin inställning i dessa frågor.

Värna kärnområdena!

Det finns uppgifter för den offentliga sektorn som inte kan lösas av marknaden. Till dessa områden hör bl. a. kollektiva tjänster som försvar, rättsväsende, miljövård och epidemiskydd samt stöd till kultur och grundforskning. En hörnsten i en liberal politik för den offentliga sektorn är att dessa funktioner måste kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt. Ansvaret åvilar först och främst staten.

12. Ge tillräckliga resurser för de kollektiva tjänsterna

En konsekvens av att den offentliga sektorn expanderat och påtagit sig ett ansvar på allt fler områden av samhällslivet är att det i tider av kärva ekonomiska villkor blivit svårt att anvisa tillräckliga resurser för de s. k. kollektiva tjänster, som måste utföras av offentlig sektor. Vi har redan nämnt några av de brister folkpartiet anser föreligger. Polisen har otillräckli-

ga resurser, de miljövårdande myndigheterna har inte möjlighet att kontrollera efterlevnaden av lagar och förordningar, kulturminnesvården eftersätts, den högre utbildningens kvalitet är på flera områden oacceptabelt låg.

Dessa problem sammanhänger inte bara med resurstilldelningen utan även med hur resurserna används, vilka regelsystem som gäller, hur arbetsförhållandena är för personalen osv. Det är dock uppenbart att flera av ovanstående områden behöver resurstillskott. Det försvarsbeslut som folkpartiet medverkade till 1987 är ett exempel på hur vi värnar om statens kärnområden.

I skilda motioner behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

13. Stärkt rättssäkerheten

Vi behöver en effektiv statsmakt som kan verkställa de beslut som regering och riksdag fattar. Men myndigheter måste alltid visa respekt för den enskildes rättssäkerhet och integritet. Även de bästa avsikter kan förfelas om denna insikt saknas. Det finns alltid risker för misstag och felbedömningar i myndighetsutövning. Därför måste det finnas garantier för att en individ som oskyldigt drabbas av ett sådant misstag kan få upprättelse.

Det finns oroande exempel på att rättssäkerheten är otillräcklig i Sverige. Sålunda måste t. ex. småföretagare och andra få rätt till skäligt skadestånd då de har utsatts för felaktig myndighetsutövning och flyktingar måste få rätt till juridiskt biträde redan vid gränsen. Den som vinner ett skattemål skall få sina rättegångskostnader betalda. JO:s ställning måste stärkas och ämbetsmannansvaret skärpas. JO bör ges samma fullföljdsmöjligheter på det kommunala området som på det statliga. Förra höstens debatt i anslutning till pensions-skatten visade också att äganderätten behöver ett starkare rättsskydd.

Datateknikens användning måste alltid underordnas hänsynen till individernas integritet. Därför har folkpartiet avvisat förslag som innebär att myndigheterna skall få samla in uppgifter vid skattekontroll på ett sätt som skadar integritet och rättssäkerhet.

Folkpartiet har också motsatt sig en del av de förslag som regeringen har presenterat som åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Det har vi gjort eftersom många av dessa åtgärder i praktiken har inneburit att man har velat införa en särskild rättsordning för ekonomiska brott där kraven på rättssäkerhet ställs lägre än annars.

Det behövs en rad åtgärder för att snabbt återställa rättssäkerheten till en hög nivå. Bland de lagar som bör avskaffas eller förändras hör reglerna om näringsförbud och näringstillstånd, generalklausulen mot skatteflykt, bevis-säkringslagen och betalningssäkringslagen.

I skilda motioner behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

Öka effektiviteten!

Effektiviteten i den offentliga sektorn måste öka. Detta är naturligtvis lättast inom områden där konkurrens är möjlig. Många av de förslag som förs fram ovan under rubriken Öka valfriheten är också ägnade att öka effektiviteten i den offentliga sektorn eftersom de gör de offentliga producenterna beroende av konsumenterna, för att få resurser för verksamheten.

Mot. 1987/88
Fi501

14. Säljstatliga företag

Staten behöver inte producera saft, sylt, halspastiller, grilla hamburgare, driva hotell eller tillverka gaffeltruckar. Offentliga företag som har till enda syfte att driva affärsverksamhet, dvs. där särskilda och starka skäl till ett statligt engagemang saknas, bör säljas. För större företag är börsen en lämplig väg. En strävan vid försäljningen bör vara att aktieägandet sprids. I vissa fall kan det vara lämpligt att i första hand erbjuda de anställda att köpa aktierna.

Från liberal utgångspunkt finns det av flera skäl anledning att rikta kritik mot den aktieemission som nyligen gjordes av Procordia. Dels var den för liten, dels gynnades etablerade intressen vilket motverkade önskemålet om ägarspridning.

I en särskild motion om statliga företag behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

15. Skilj ut myndighetsfunktionerna

All myndighetsutövning bör skiljas från affärsverksamhet. Det undanröjer tvivel att myndigheten inte är opartisk när den gör bedömningar och jämförelser mellan de egna produkterna och enskilda konkurrenters. Det tvingar också fram en boskillnad vid redovisning av myndighetsutövningens resp. affärsverksamhetens inkomster och utgifter.

16. Avgränsa monopolen

Statliga verk och bolag som har en monopolställning bör inte kunna ägna sig åt konkurrerande affärsverksamhet på ett sätt som gör att vinster från monopolområdet kan subventionera den konkurrensutsatta verksamheten. En lösning kan vara att helt enkelt upphäva monopolställningen, vilket t. ex. är lämpligt i fallet ABAB. En annan lösning är att begränsa monopolföretagens möjligheter att bedriva affärsverksamhet utanför monopolområdet. Sådana begränsningar bör t. ex. göras för posten och televerket.

17. Kontrollera avkastningen bättre

Kontrollen av de offentliga bolagens avkastningskrav bör stärkas. Om skattesubventioner i enskilda fall blir nödvändiga av exempelvis regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl, måste detta klart redovisas. Samtidigt måste det finnas med en bedömning av huruvida subventionerna kan ha negativa effekter på konkurrerande företag, utgöra handelshinder eller på annat sätt snedvrider konkurrensen i den berörda branschen.

I en särskild motion behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

18. Inga privilegier för "allmännyttan"

Allmännyttiga bostadsföretag får inte ges en mer förmånlig behandling än privatägda fastigheter.

I en särskild motion om bostadspolitik behandlar folkpartiet denna fråga ytterligare.

19. Öka anbudsupphandlingen

Mot. 1987/88
Fi501

Alla tillfällen till anbudsupphandling bör utnyttjas: transporter, städning, fastighetsskötsel, matlagning osv. Även inom den statliga sektorn kan ibland hela verksamheter läggas ut på entreprenad. Ett intressant exempel är de privata flyktingförläggningar som invandrarverket anlitar.

Ibland är egen regi bäst men upphandling bör alltid provas. För statliga myndigheter finns strikta regler för upphandling som skall garantera affärsmässighet och opartiskhet. I princip bör samma krav också ställas på valet mellan egen regi och entreprenad. Ofta görs över huvud taget inga överväganden om entreprenad, trots att detta skulle vara fullt möjligt. I en del fall görs sådana överväganden men på felaktiga grunder. Vissa kostnader kan "glömmas bort" i verksamhet som bedrivs i egen regi t. ex.:

- personalutbildning, rekrytering, personaladministration,
- kostnader för facklig verksamhet och arbetarskydd,
- lokaler, redskap, lagerhållning, inköp,
- utvecklingskostnader,
- avkastning på investerat kapital.

Ett sätt att skapa bättre förhållanden är att skilja på upphandlande och producerande funktioner inom en organisation eller att lägga uppgifterna på två separata myndigheter.

De offentliganställdas fackliga organisationer försöker ibland använda MBL för att stoppa privata entreprenörer, trots att någon facklig vetorätt inte finns annat än i mycket speciella fall. Därför bör denna lagstiftning ändras. Socialdemokraterna har dock stoppat sådana förslag i riksdagen.

Reglerna för mervärdeskatt skall vara så utformade att de inte påverkar valet mellan egen regi och entreprenad.

Vad som har sagts i detta avsnitt bör riksdagen ge regeringen till känna.

20. Den nya affärsverksamheten

På senare år har vi i vårt land bevitnat ett stigande intresse från stat och kommun att ge sig in i affärsverksamhet. Göteborgs kommun säljer spårvägs-kunnande till Turkiet, Piteå kommun äger ett måleri som målar en postterminal i Solna, rikspolisstyrelsen driver ett konsultbolag, skolor och högskolor satsar hårt på s. k. uppdragsutbildning etc.

En pådrivande faktor i denna utveckling har varit att de statliga och kommunala myndigheterna i besparingstider velat skaffa sig nya inkomstkällor. I flera fall är dessa verksamheter juridiskt tveksamma. I vissa fall har speciallagar skrivits just för dessa verksamheter. Det gäller t. ex. kommuners rätt att engagera sig i kommersiell turistverksamhet, kommuners rätt att bedriva tjänsteexport och skolors och högskolors rätt att driva uppdragsutbildning. Men att en kommun målar hus åt staten i en kommun många mil bort strider uppenbarligen både mot kommunallagens anda och dess bokstav.

Allt tyder på att denna affärsverksamhet i gränssnittet mellan offentlig och privat sektor ökar. Skenbart kan en rätt för offentlig sektor att konkurrera

med privata företag te sig som en självklar omvändning av tanken att privata företag skall kunna konkurrera med offentliga förvaltningar. Men saken är mera komplicerad. Om myndigheter får rätt att sälja överkapacitet är det sällan en konkurrens på lika villkor. Myndigheten har haft möjlighet att finansiera en rad kostnader med skattemedel som den privata konkurrenten måste ta ut i priset. Det är mycket svårt att prissätta den offentliga verksamheten så att alla fasta kostnader, utvecklingskostnader etc. också kommer med. Och även om detta sker korrekt kvarstår det faktum att den privata verksamheten är en affärsrisk, vilket inte gäller för den offentliga. Om en offentlig affärsverksamhet går med förlust får skattebetalarna stå för förlusterna. Det innebär alltså att en privat företagare måste kalkylera med något större marginal för att kompensera den större affärsrisken.

Detta är än så länge ett marginellt problem ur den fria företagsamhetens synvinkel. Men om den nuvarande tendensen förstärks kommer problemet så småningom att bli stort. Det finns därför anledning att se över hela detta område. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

21. Utveckla den inre marknaden

Genom att använda sig av interndebitering kan effektiviteten i en organisation förbättras. Då blir det naturligare att fundera på alternativa sätt att lösa en uppgift. Anbudsförfarande och prissättning bör också användas mellan myndigheter i större utsträckning än i dag.

22. Satsa på mål, mått och kontroll

Ett sätt att öka effektiviteten är att övergå från regelstyrning till målstyrning. Politiker skall se till vad som görs, inte hur det görs. I dag går alltför mycket av politikers tid åt till detaljer, medan bara den välorganiserade byråkratin har resurser att studera strategiska frågor.

Målstyrning fordrar bra verksamhetsmått, tydliga mål och goda jämförelsemöjligheter. Detta är särskilt viktigt då konkurrens inte är möjlig. Då får man i stället arbeta med nyckeltal, jämförelser över tiden, mellan olika inhemska producenter och internationellt.

Det finns naturligtvis svårigheter med att utveckla en effektiv målstyrning. Det fordrar experiment, metodutveckling etc. Målstyrning fordrar också goda instrument för utvärdering, uppföljning och kontroll. Det kan vidare vara svårt att dra gränsen mellan mål och medel. Ansvar för den avvägningen vilar alltid på politikerna. Det är i sista hand alltid de som måste avgöra vad som skall beslutas på politisk nivå och vad som kan delegeras till förvaltningen. Någon lagstiftning om vilka frågor politiker bör ägna sig åt bör inte komma i fråga.

Regeringen bör initiera ett omfattande utvecklingsarbete för att stimulera ett ökat inslag av målstyrning. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

23. Studera de enskilda alternativen

Mot. 1987/88

Fi501

Mycket talar för att enskilda alternativ ofta är effektivare än offentliga och i synnerhet att konkurrens ökar effektiviteten. Våra kunskaper om detta är emellertid otillräckliga. Det saknas omfattande och systematiska kartläggningar av de enskilda alternativen och jämförelser mellan privata och offentliga producenter.

Regeringen har lika litet som kommun- och landstingsförbunden visat något större intresse för att förbättra kunskapen om detta. Riksdagen bör ge regeringen till känna att mer statistik och forskning behövs på detta område. Sådana undersökningar skulle också kunna stimulera utvecklingen av bättre mätmetoder. Detta skulle kunna underlätta det politiska beslutsfattandet, oavsett om en verksamhet bedrivs i egen regi eller upphandlas på entreprenad.

Släpp personalen loss!

Det är i mycket hög grad de anställdas motivation och kompetens som avgör kvalitet, service och effektivitet i den offentliga sektorn. Det finns i dag allvarliga brister i den offentliga personalpolitiken, vilket är en viktig orsak till dagens problem. En politisk huvuduppgift inför 1990-talet är att frigöra den kraft som finns hos de offentliganställda.

Vad som sägs under denna rubrik bör riksdagen ge regeringen till känna.

24. Skapa bättre anställningsvillkor

Ett övergripande mål för den offentliga löne- och personalpolitiken är att kunna rekrytera, utveckla och behålla en bra arbetskraft. Den offentliga sektorn måste kunna erbjuda konkurrenskraftiga arbetsvillkor i förhållande till den privata sektorn. Inom den offentliga sektorn måste det finnas en tillräcklig flexibilitet för att komma till rätta med bl. a. regionala obalanser. Om det råder större brist på poliser i storstäder och på läkare i glesbygderna måste villkoren kunna förbättras mer där bristerna finns. Den offentliga sektorn behöver ett mer flexibelt lönesystem för att klara denna uppgift.

25. Skapa bättre "osynliga kontrakt"

Den offentliga sektorns attraktivitet på arbetsmarknaden är bara delvis fråga om löner och andra direkt mätbara anställningsvillkor. Även det s. k. osynliga kontraktet, dvs. den anställdes befogenheter, ansvar, relationer till chefer etc. har betydelse.

Till det osynliga kontraktet hör också svårgripbara faktorer som yrkestolthet, status, "företagskultur" osv. Det är omvitnat att här finns ett av de viktigaste personalpolitiska problemen för den offentliga sektorn. Brister i de osynliga kontrakten är allvarliga inte minst därför att många söker sig till den offentliga sektorn av andra skäl än ekonomiska. Det kan handla om ideologi, kall, engagemang osv.

Men i dag känner sig många offentliganställda pressade av krav och kritik,

statusen i yrket har försvunnit, de känner att de inte kan utveckla sin yrkesstolthet. En del av problemen med det osynliga kontraktet kan man lära sig att lösa genom att se på framgångsrika exempel i näringslivet. Men det är långt ifrån tillräckligt. Politiker, chefer och andra anställda måste också kunna ta fasta på och utveckla det unika i den offentliga sektorns tradition och möjligheter, det som gör att de offentliganställda kan känna stolthet över sitt arbete.

26. Genomför decentralisering och delegering

Stordriftsfördelar i service är ofta små samtidigt som den offentliga sektorns enheter ofta är stora. En decentralisering och delegering är därför angelägen. Det bör bli fler och mindre resultatenheter. Bättre koppling mellan ansvar och beslutsbefogenheter. Självstyrande grupper som har möjlighet att tillsammans profilera sin verksamhet kan bildas. Ökade möjligheter krävs för den enskilde att styra och planera sitt eget arbete. De som har direktkontakt med kunderna måste ges kompetens och befogenheter att anpassa servicen och ge snabba besked.

Möjlighet till idébildning och profilering förutsätter mer flexibla lösningar av organisation och personalrekrytering. Myndigheterna måste därför själva i högre grad kunna anpassa organisation, arbetsordningar etc. Det är underligt att en myndighet som har befogenheter att reglera utomstående verksamheter inte anses ha kompetens att bestämma om sin egen interna organisation.

Budgeten får inte bli ett hinder för en effektiv verksamhet. Det måste vara möjligt att kunna disponera åtminstone en del av ett överskott för att förbättra verksamheten och att flytta anslag mellan olika år.

27. Uppmuntra kreativitet och experiment

Att frigöra skapande förmåga, entusiasm och initiativförmåga hos personalen är det viktigaste sättet att öka den offentliga sektorns styrka. Lärare, sjuksköterskor, hemvårdare, byrådirektörer och andra offentliganställda måste ha möjligheter att få pröva egna idéer till att förbättra verksamheten. Detta innebär även en rätt att misslyckas.

28. Hjälp de anställda att starta eget

Alla människor kommer inte bäst till sin rätt som anställda utan kan utvecklas mer som entreprenörer. Säkert finns i dag tusentals offentliganställda – inte minst kvinnor inom den sociala sektorn – som har lysande entreprenörstalanger. De har hittills varit instängda i den offentliga sektorn. De offentliga arbetsgivarna har ett ansvar för att stimulera dem som vill starta eget, hjälpa till i starten, vara generösa med tjänstledigheter etc. I vissa fall kan det vara lämpligt att de anställda får överta en offentlig anläggning och driva den vidare i egen regi.

29. Stimulera personlig utveckling

Mot. 1987/88

Fi501

Alla anställda skall ges goda möjligheter att utvecklas och göra karriär. Det är inte minst viktigt att det skapas utvecklingsmöjligheter också vid sidan av att bli chef. Alla passar inte som chefer, men skulle ändå kunna ge mer om de successivt fick mer kvalificerade uppgifter och bättre anställningsvillkor. Duktiga lärare skall kunna förbli pedagoger. Sjuksköterskor och läkare skall kunna syssla med vård och ändå göra karriär.

Det måste finnas goda möjligheter till vidareutbildning, specialisering, arbetsbyte och "prao". Tillgång till kvalificerad arbetsledning, rådgivning osv. bör finnas.

Befordringsgångar, lönesättning, arbetsordningar etc. måste bli mindre stela. Det är t. ex. orimligt att en undersköterska som råkar ha en biträdestjänst visserligen får undersköterskelön men inte undersköterskas befogenheter. Det är också oacceptabelt att det meritvärde en lärares tjänsteår har minskas kraftigt om den sökta tjänsten ligger i en kommun som läraren tidigare inte har arbetat i.

30. Belöna bättre

Den offentliga sektorn måste bli bättre på att använda belöningar till de anställda, såväl individuella som kollektiva. Om man gör besparingar på en arbetsplats måste de anställda kunna få behålla en del av vinsten t. ex. för personlig utveckling eller för att förbättra verksamheten. Även resultatlöner, resultatbonus etc. bör bli vanligare.

Belöningssystemen skall vara öppna och kända. Arbetsgivaren bör diskutera de principer och värderingar belöningarna bygger på med de anställda och deras fackliga organisationer.

Det är svårt att skapa ett belöningssystem som ger perfekt rättvisa och effektivitet. Hellre ungefärliga bedömningar av rätt sak än exakta bedömningar av fel sak, är en viktig ledstjärna. En annan är att anpassa systemen till de lokala förhållandena, snarare än att kopiera något som har varit framgångsrikt på annat håll.

Arbetsplatsen måste kunna disponera vissa "trivselpengar" för personal-sociala insatser. Det är dumt att försöka snåla på detta.

Det måste också bli mer lönsamt för den enskilde att göra karriär, vare sig det handlar om att skaffa sig utbildning eller att avancera till chef. De offentliga löneplanerna har blivit för sammanpressade, vilket bl. a. har medfört att det knappast lönar sig för en undersköterska att utbilda sig till sjuksköterska.

31. Släpplärarna loss

Ingen annan högutbildad yrkesgrupp med direkt kundkontakt är så stor och så kringgärdad av statliga regleringar som lärarna. Det behövs snabba insatser för att återskapa yrkesglädje och självförtroende hos Sveriges lärarkår. Det är dags att återupprätta litet av det gamla folkskolläraridealet: entusiastiska folkbildare som känner engagemang och ansvar för att fostra

det växande släktet och som känner förtroende, uppskattning och intresse från sin omgivning.

Lärarna har vikt sitt yrkesverksamma liv åt att utbilda det växande släktet. Det är de som dag efter dag, år efter år, skall möta barn och ungdomar och inspirera dem att utvecklas och söka kunskap.

Ur ett centralt perspektiv kan det säkert te sig rationellt och meningsfullt med mallar, planer och detaljerade instruktioner om hur undervisningen skall läggas upp. Men ur den enskilde lärarens eller skolledarens perspektiv kan denna pappersmängd i stället bli en ogenomtränglig byråkratisk snårskog som dödar fantasi och arbetsglädje.

Vi måste släppa lärarna loss och ge dem vidgat ansvar och ökad frihet. Det är viktigt att ambitiösa lärare får tillfälle till karriär utan att behöva lämna sin pedagogiska uppgift. Det kan ske t. ex. genom inrättande av fler lektorstjänster, lönetillägg för extra undervisningsinsatser och återinförande av huvudlärare och institutionsföreståndare.

I en särskild motion om skolpolitiken behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

32. Låt chefen få leda

Den offentliga sektorn måste kunna erbjuda sådana villkor att lämpliga chefer kan rekryteras. Det måste också gå att avveckla en chef som visar sig olämplig. Det kan då handla om att erbjuda alternativa, kvalificerade befattningar. En person som misslyckas som chef kan vara utmärkt på annat. Det kan också handla om att ha anställningskontrakt med generösa avgångsvederlag.

Cheferna i förvaltningen måste ha större befogenheter i organisations- och personalfrågor. Han eller hon skall kunna delegera ansvar. Fortfarande har facket inflytande på löne- och personalpolitiken genom förhandlingar.

Men det skall finnas ett tydligt samband mellan ansvar och befogenheter. Den som leder en verksamhet skall ha ansvar för personal, lokaler, organisation, ekonomi osv. Detta gäller både verksamhetschefer och föreståndare för en viss arbetsplats. Det är nödvändigt att arbetsledar- och chefsutbildningen inom den offentliga sektorn utvecklas. Näringslivet har en mycket lång tradition av kvalificerad chefsutbildning som det finns en del att lära av.

Det är inte självklart att den främste fackmannen inom en verksamhet också är den mest lämpliga som chef. Även andra än läkare skall kunna bli administrativa chefer i sjukvården. Även andra än lärare skall kunna bli skolledare. De planer som finns inom socialdepartementet att lagstifta om att en läkare skall vara chef inom alla enheter som bedriver diagnos, vård och behandling är ett steg tillbaka och bör avvisas.

33. Lyssna på facket

Det är politikerna som är ytterst ansvariga för den offentliga verksamheten och som har alla de formella befogenheter som behövs. Det går inte att skylla på facket eller på MBL utan politiker måste ta ansvaret och fatta de beslut som man finner nödvändiga.

Ett fruktbart förändringsarbete bygger på att man arbetar med de offentliganställda och deras organisationer. Politiker bör alltid lyssna på facket i frågor som direkt berör de anställdas arbetsvillkor. Men de fackliga organisationerna varken har eller bör få någon vetorätt mot politiska beslut.

De offentliganställdas strejkrätt och avtalsfrihet bör bibehållas. Men om de offentliganställdas organisationer lyckas driva igenom avtal som innebär en sådan lönenivå eller lönestruktur att en effektiv verksamhet försvåras, måste naturligtvis politikerna kunna ta konsekvenserna av detta och överväga andra organisationsformer. På samma sätt som de privatanställda kan drabbas negativt av orimliga avtal, måste de offentliganställda kunna räkna med det. Politikernas främsta lojalitet är alltid mot medborgarna och det är deras behov av en bra service till rimliga kostnader som måste sättas i främsta rummet, inte en viss organisationsform för produktionen.

Utveckla politikerrollen!

Politikerna fyller i den offentliga sektorn många roller: konsumenternas företrädare, skattebetalarnas representanter, arbetsgivare, de som är ytterst ansvariga för målsättning och produktion samt ofta också tolkare och tillämpare av politiska beslut. För att den offentliga sektorn skall fungera bra måste politiker ha resurser och praktiska möjligheter att fullgöra dessa funktioner.

34. Klargör rollerna

I alla organisationer krävs en klar rollfördelning i ledningen. Politikerna skall inte försöka bedriva något dubbelkommando med chefstjänstemännen. Det är alltid politikerna som har det yttersta ansvaret, men politikerna bör delegera så mycket som möjligt av ansvaret för verkställigheten till tjänstemännen. Det går inte att en gång för alla slå fast hur gränsen mellan politiker och tjänstemän skall dras. Därför är det farligt med en lagstiftning som inskränker politikernas handlingsmöjligheter gentemot förvaltningen. Ju mer en producent är utsatt för konkurrens, desto större är möjligheterna att ge tjänstemännen relativt stor frihet. Den politiska styrningen ersätts då av marknadstrycket. Men där detta inte är möjligt och där det inte heller är så enkelt att fastställa klara mål och mått, där måste den politiska styrningen vara starkare. Ett särskilt behov av politisk insyn och kontroll föreligger naturligtvis i myndigheter som har ett ansvar för landets inre och yttre säkerhet och därmed kontrollerar tvångs- och våldsmedel.

35. Ge politiker information och resurser

Nyckeln till en effektiv politisk styrning ligger ofta i ett snabbt och säkert informationsflöde. Det är inte mängden information som är avgörande. I stället handlar det om att kunna få rätt information i rätt tid – även sådan information som är obekvämt för de ledande tjänstemännen.

Kan ett sådant informationssystem byggas upp, kan den politiska styrningen ibland inskränkas till målformulering och kontroll. Så länge verksamheten

sköts på ett tillfredsställande sätt behövs inga politiska ingripanden.

För att politiker effektivt skall kunna utöva sin funktion fordras att de har tillgång till ordentliga utredningsresurser, tillräckligt med tid att sätta sig in i frågan, bra praktiska arbetsvillkor, möjligheter att genom utbildning, studieresor, "prao"-verksamhet etc. sätta sig in i olika ämnesområden. Ersättningen för politiska uppdrag måste vara tillräcklig för att locka människor från alla delar av samhället.

Självfallet blir den politiska styrningen effektivare om politiker över huvud taget undviker att skapa komplicerade och detaljerade regelsystem inom områden där marknaden kan åstadkomma ett hyggligt resultat.

Mot. 1987/88

Fi501

36. Låt riksdag och regering koncentrera sig på det viktiga

Riksdagen fattar varje år en rad detaljbeslut utan att det innebär någon egentlig maktutövning. Regeringen är överhopad av förvaltningsärenden utan principiell betydelse. Det är snarast de "opolitiska" verken som har de bästa resurserna för långsiktigt, strategiskt tänkande. En överdriven rädsla för ministerstyre gör samtidigt att regeringen kan dra sig för att påverka politiskt viktiga skeenden som tar sig uttryck genom enskilda fall. Men att ett statsråd personligen är förhindrad att ingripa i ett enskilt ärende som handläggs av en myndighet innebär inte att det för regeringen är omöjligt att ingripa t. ex. om en myndighet inte följer lagen, om lagen är dålig eller oklar, om resurserna är otillräckliga eller om verksamheten är olämplig. Regeringen har alltid det yttersta ansvaret för att statsförvaltningen agerar på det sätt som regering och riksdag har avsett.

Arbetsfördelningen mellan förvaltning, regering och riksdag bör ändras så att de politiska organen får mer tid för övergripande, strategiska frågor och kontroll. Riksdagens ställning som ett offentligt forum för diskussion och kontroll måste stärkas. Det är bra att riksdagen, efter årtal av liberalt opinionsarbete, äntligen kommer att tillåta offentliga utskottsutfrågningar. Fortfarande behövs nytänkande för att göra kammaren till ett mer spännande forum för aktuella debatter. Riksdagens revisorers ställning bör stärkas och en samlad översyn av riksdagens kontrollfunktioner bör göras.

37. Ge kommunerna större frihet

Kommuner och landsting dominerar den offentliga servicen. De har numera tillgång till stora resurser och kompetens att driva verksamheten. Fortfarande är dock den statliga regleringen av den kommunala sektorn omfattande. Den socialdemokratiska regeringen har också, som ovan har påvisats, ytterligare inskränkt den kommunala handlingsfriheten t. ex. vad gäller att anlita enskilda alternativ. Förslagen från folkrörelseutredningen skulle ytterligare inskränka den kommunala friheten.

Den statliga regleringen av kommuner och landsting måste minska. Det gäller inte minst statsbidragen. Enbart skolan omfattas av ett 20-tal olika bidragskriterier vilket, förutom en omfattande administration, skapar en bristande flexibilitet i skolväsendet. Detta hämmar effektivitet och förnyelseförmåga. Här bör ett mer generellt statsbidragssystem införas, som i huvudsak bygger på antalet barn i kommunen.

Trots att regeringen har bedrivit ett s. k. frikommunförsök har en begäran om att få pröva ett mer generellt statsbidragssystem inom skolan avvisats av regeringen. På skolområdet, som på många andra områden, finns i Sverige en stark tilltro till centralt fattade beslut och likformighet. I socialdemokraternas Sverige blandas berättigade krav på jämlikhet ofta ihop med förödande krav på likhet.

Ett viktigt inslag för att vitalisera den kommunala sektorn är naturligtvis att öka kommuninnehavarnas möjligheter att påverka politiken. Några viktiga reformer är:

- möjligheter för kommuner att införa direktvalda kommundelsfullmäktige,
- skilda valdagar för riksdagsval och kommunala val,
- möjligheter till öppna nämndsammanträden,
- inrättande av en kommunombudsman (kommunal JO) motsvarande landstingens förtroendenämnder, dit medborgarna kan vända sig med frågor och klagomål,
- en mer positiv attityd från regeringen vad gäller kommundelningar,
- förenklingar för kommuner som vill anordna lokala folkomröstningar.

I skilda motioner behandlar folkpartiet dessa frågor ytterligare.

Hemställan

Med hänvisning till vad i motionen anförts hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om äldres och handikappades rätt att välja service,¹]

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om starkare konsumentinflytande i offentlig sektor,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökad anbudsupphandling,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om mervärdeskatteregler vid entreprenader.²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en översyn av de problem som är förknippade med att offentliga organ också driver kommersiell verksamhet,³]

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett utvecklingsprogram för ett ökat inslag av målstyrning i offentlig verksamhet,

¹ 1987/88:So204.

² 1987/88:Sk505.

³ 1987/88:N207.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av statistik och forskning om jämförelser mellan privata och offentliga producenter m. m.,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den offentliga personalpolitiken m. m.⁴]

Mot. 1987/88
Fi501

Stockholm den 13 januari 1988

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Anne Wibble (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

⁴ 1987/88:A601.